

Белевщук М.С., Волкова О.І., Веретенникова О.В.

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК ПОСТУПОВОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Освіта - найважливіший чинник, що визначає поступовий розвиток кожної нації. Інвестиції в освіту позначаються не тільки на тих, хто здобуває її, але і на ефективності економіки в цілому, оскільки праця освіченішого працівника відрізняється вищою якістю і ефективністю.

Після підписання Україною у 2005р. Болонської декларації розпочався новаторський за своїм характером процес інтеграції вітчизняних ВНЗ у європейський і світовий простір. Практична площина реалізації болонських домовленостей охоплює широке коло питань, пов'язаних із стратегічними орієнтирами розвитку освіти у XXI ст., і включає формування єдиної нормативно-правової бази з метою універсалізації соціально-педагогічного і культурологічного змісту освіти; впровадження педагогічних технологій інноваційного типу, розвиток сучасних економічних відносин в освітній сфері; підвищення якості та доступності освіти; забезпечення національних освітніх пріоритетів при входженні вітчизняних навчальних закладів до міжнародних структур.

У цьому контексті актуальними для наукового пошуку є проблеми аналізу фінансування системи освіти і адаптація зарубіжного досвіду до реальних умов функціонування українських освітніх закладів, що і є метою даної статті.

На даний час сфера освіти в Україні знаходиться на етапі модернізації, головною метою якої є створення механізму стійкого розвитку і забезпечення якісної підготовки фахівців відповідно до міжнародних стандартів. У цьому контексті в промислово розвинених країнах політикою не тільки держави, але і приватного бізнесу є принцип пріоритетного інвестування сфери освіти.

Питаннями вкладення капіталу в надання освітніх послуг присвячено немало праць як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких Боголіб Т.М., Данилишин Б., Куценко В., Левін П., Новиков В та інших. В полі їх зору знаходяться окремі елементи загального механізму надходження інвестиційних вкладень в освітній процес, однак недостатньо уваги приділяється процесу фінансування новаторських заходів.

Рішення людини одержати або підвищити рівень освіти визначається, як всякий інвестиційний проект, порівнянням витрат і очікуваних вигод. Витрати бувають разовими або багатократними (навчання вимагає часу); грошова вигода полягає в передбачуваному прирості доходів. Витрати включають не тільки прямі витрати (платня за освіту, підручники, проїзд і т.п.), але і упущений дохід від трудової або підприємницької діяльності, якій можна було б займатися замість навчання.

До негрошових витрат навчання можна відносити необхідність відвідувати нецікаві наукові лекції і складати іспити (це до певної міри стрес, а іноді і приниження); не виключені також сімейні складнощі. Негрошові вигоди - це розширення кола спілкування, збільшення задоволення студентського життя, можливість знайти супутника життя серед перспективних і освічених людей, хороші шанси підшукати престижну, цікаву роботу і т.п.

Теорія людського капіталу завжди виходила з високої ефективності вкладень в освіту. Всі дослідження ефективності вкладень в людину через освіту указували на її зростання по мірі збільшення термінів навчання, причому рентабельність асигнувань в цьому випадку набагато перевершувала прибутковість вкладень у фізичний капітал. Ці висновки стали теоретичним обґрунтуванням для безпрецедентного розвитку сфери освіти і підготовки кадрів в розвинених країнах. Витрати на освіту стали сприйматися громадською думкою вже не як стаття непродуктивного споживання, а як один з найбільш ефективних видів інвестицій.

Інвестиції в освіту грають основну роль у формуванні кваліфікованої робочої сили і відображають інвестиційний характер витрат на утворення тих, що із сторони навчаються. Забезпечуючи нарощування людського капіталу, розвинений ринок освітніх послуг помітно впливає на ринок праці. Можна вважати, що ринок освітніх послуг пов'язаний з ринком праці.

Джерела надання освітніх послуг складаються, головним чином, з коштів державного і місцевих бюджетів, промисловості, міжнародних агентств, корпоративних фондів тощо. У деяких країнах використовуються нетрадиційні джерела – такі, як відрахування від доходів національної лотереї, заробітної плати, прибутку комерційних банків, надходжень від азартних ігор.

Підтримка і розвиток системи освіти - одне з основних завдань держави. Як правило, всім громадянам забезпечується можливість отримання безкоштовної середньої освіти; у деяких країнах (Великобританії, Франції, Німеччини, Швеції і ін.) у молоді є можливість безкоштовно вчитися і у вищих навчальних закладах. У багатьох країнах студенти користуються довгостроковими пільговими кредитами на навчання. Наприклад, в США, де вища освіта платна, більшість студентів державних університетів одержують ту або іншу допомогу (наприклад, кредити і гранти), а самі університети - субсидії з федерального і місцевих бюджетів.

Кредитно-фінансові важелі дають можливість не лише поєднувати науково-технічний розвиток окремих науково-дослідних установ, їхніх експериментальних підприємств, а й використовувати повернення коштів як стимул для підвищення ефективності виробництва. Доцільно використовувати пільговий кредит для розв'язання проблем освіти та науки. Таке фінансування можливе як на державному рівні, так і за допомогою комерційного інвестиційного банку.

Інвестування в освіту завжди пов'язане з деяким ризиком із-за невизначеності майбутніх доходів, складністю обліку негрошових аспектів.

У сучасній Україні інвестиції в освіту пов'язані з багатьма проблемами. У радянські часи зарплата мало

залежала від рівня освіти і індивідуальних характеристик працівника. Положення стало мінятися лише з переходом до ринкової економіки. Але як і раніше гостро стоїть проблема якості освітніх послуг.

В даний час бурхливо розвивається ринок дешевої освіти. Це в першу чергу дистанційне навчання - менш витратне для вузу і дешевше для студента, чим навіть звичайне заочне. І хоча в багатьох країнах мільйони людей цілком успішно вчаться саме дистанційно, у нас така освіта стає «зоною ризику» для студентів і особливо для їх майбутніх працедавців, оскільки існує небезпека надмірного зниження його якості. Для перших цілком реальна можливість отримання сурогатної освіти, а для других - найму сурогатних фахівців.

Інвестуванню в освіту сьогодні заважає недосконалість інституційного середовища, зокрема, законодавчої бази. У Україні майже повністю відсутнє державне регулювання контрактних відносин, тому і працівник, і працедавець нерідко відчують себе абсолютно незахищеними. Навчаючи працівника за свій рахунок (особливо якщо йдеться про загальну освіту), український працедавець сильно ризикує: навіть якщо з людиною поміщений договір про те, що після навчання він відпрацює на підприємстві певний термін, порушення такого не завжди спричиняє за собою розплату для порушника.

Значним важелем державного регулювання відносин освіти, науки й виробництва в умовах ринку є податкова система. Податок має відчутно зменшуватись залежно від обсягу витрат підприємства на наукову розробку, на освіту робітника, підвищення його кваліфікації.

З метою підвищення матеріальної зацікавленості працівників освіти, за підвищення престижності наукової діяльності, треба запровадити в науково-освітніх установах спеціальну контрактну систему залучення наукових працівників, що передбачатиме отримання коштів під конкретну програму досліджень з правом самостійного розпорядження коштами. Необхідно дозволити науково-дослідним та вищим навчальним закладам створювати малі, спільні підприємства й виробництва свого наукового профілю.

Не менш вигідними є приватні інвестиції у вищу освіту, що здійснюються фізичними особами. Ці інвестиції, як правило, повністю окупаються і приносять відчутні вигоди.

У національній системі освіти України найменш врегульованими, але економічно важливими і соціально актуальними є питання регулювання кредитування навчання. В умовах, коли 67% студентів ВНЗ навчаються на платній основі, виникає небезпека стихійної комерціалізації навчальних закладів, втрати керівності системою освіти і виникнення деструктивних соціальних тенденцій у суспільстві.

Функціонування освітніх закладів у ринковому середовищі – динамічний, складний, багатоплановий процес, який зачіпає численні інтереси, пов'язані з перетворенням вищої освіти з елітарної на масову.

Розвиток платного навчання постійно є предметом дискусій і стримується конституційними гарантіями надання безплатного навчання. Тим часом необхідність застосування платних форм в освіті визначається багатьма експертами як засіб вирішення фінансових питань навчальних закладів і підтримується частиною населення України.

Недолік бюджетного фінансування і низький рівень залучення позабюджетних джерел інвестицій в поєднанні з ринковими елементами господарювання значно утруднюють формування економічних умов для ефективного розвитку сфери вищої освіти. Все це не дозволяє повною мірою забезпечити необхідну якість підготовки фахівців, а механізми для залучення додаткових інвестицій продовжують знаходитися на стадії формування.

Таким чином, в сучасному інформаційному суспільстві в Україні, освіта і інтелект стають головними критеріями, що визначають економічний стан і соціальну захищеність особи.

Бугаєва Т.Н.

ДИНАМИКА СОСТОЯНИЯ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В АР КРЫМ

Постановка проблемы. Исследование проблем инвестирования является особенно актуально для современной экономической науки. В Украине инвестиции должны стать ведущим средством для выхода из экономического кризиса, достижения реальных структурных сдвигов во всех звеньях народного хозяйства. Реальная экономическая ситуация в Украине значительно усложняет инвестиционные процессы. Объем вложений не обеспечивает предпосылок существенного экономического роста. Для привлечения свободного капитала необходимо формирование инвестиционной привлекательности государства и региона. Существуют разные подходы к определению инвестиционной привлекательности или инвестиционного климата как совокупности политических, правовых, экономических и социальных условий, обеспечивающих инвестиционную деятельность отечественных и зарубежных инвесторов. От эффективности инвестиционной деятельности зависит уровень технической оснащенности предприятий, количественные и качественные изменения производства, расширенное воспроизводство, как отдельных отраслей, так и экономики в целом. В связи с этим активизация инвестиционного процесса является решающим условием продолжения социально-экономических сдвигов. Именно поэтому наиболее остро возникает проблема разработки адекватной рыночным отношениям инвестиционной стратегии.

Анализ последних исследований и публикаций. В последнее время по исследуемой проблеме возрастает количество публикаций и конференций. Вопрос инвестиционного климата интересует многих отечественных ученых, таких как Борщ Л.М., Гайдуцкий А.П., Гайдуцкий П.И., Гальчинский А., Лесечко Н.Д., Марченко С., работы которых посвящены рассмотрению инвестиционного состояния украинской экономи-